

Katoavat sanat lainvalmisteluaineistossa

By Lawpol

Kirjoittajat

Emma Holkeri, Nea Lepinkäinen, Hanna Sopanen ja Anne Alvesalo-Kuusi

huhti 2, 2025

Kuva: The New York Times / These Words Are Disappearing in the New Trump Administration 7.3.2025

Monet ovat varmaan jo törmänneet punaisella tekstattuun aakkosjärjestettyyn sanalistaan, jonka The New York Times (NYT) julkaisi 7. maaliskuuta 2025. Sanoista on

puhuttu katoavina, äärimmillään kiellettyinä, ja aihe on nostanut vilkkaaseen keskusteluun sanan- ja ilmaisunvapauden.

NYT:n jutussa tarkennetaan, että sanalista on kerätty Trumpin eri hallinnonaloille suuntaamista muistioista ja ohjeista, joissa kehoitetaan rajoittamaan tai välttämään tiettyjen sanojen tai termien käyttöä. Joissain ohjeissa on ainoastaan kehoitettu varovaisuuteen sanojen käyttämisessä, kun taas joissain on vaadittu sanojen poistamista esimerkiksi hallinnonalan yleisölle suunnatulta nettisivuilta sekä opetusohjelmista. Osassa taas on vihjattu, että sanojen esiintyminen rahoitushakemuksissa liputtaa hakemuksen arviointia varten.

Liuta termejä

Näitä termejä on paljon: NYT:n keräämällä listalla on 197 sanaa. Listassa on mainittu muun muassa eriarvoisuus (*inequality*), epäoikeudenmukaisuus (*inequity* ja *injustice*) ja monimuotoisuus (*diversity*, *diverse groups*, *diverse communities*).

Listan mukaan sukupuoliesta (*gender* ja *sex*, *transgender*, *transsexual*) ja identiteetistä (*identity*) ei saisi keskustella. Niin ikään pronomineista (*pronouns*) pitäisi vaieta, kuten myös naisista (*female* ja *woman*), vähemmistöistä (*minority*, *marginalized*) ja haavoittuvista ryhmistä (*vulnerable populations*).

Listalta ei ole myöskään unohdettu rasismia (*racism*), antirasismia (*anti-racism*), syrjintää (*discrimination*), vihapuhetta (*hate speech*), eikä sukupuolittunutta väkivaltaa (*gender based violence*).

Esiin ei parane nostaa myöskään kulttuuriperintöä (*cultural heritage*) tai historiallisuutta (*historically*), eikä mielenterveydestä (*mental health*) tai terveyden tasa-arvosta (*health equity*) kannata pitää meteliä. Listalle on päätynyt myös ilmastokriisi (*climate crisis*) ja saasteet (*pollution*).

Yllä on kuvattu vain osa sanalistalta löytyvistä sanoista; koko listan voi käydä katsomassa [täältä](#).

Lista heijastelee siis useita yhteiskunnallisessa keskustelussa perinteisesti keskeisiä teemoja. Tällaisia ovat muun muassa monimuotoisuus, tasa-arvo, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, syrjintä, vähemmistöryhmät, kulttuuri, terveys, ilmasto ja ympäristö. Näyttää selvältä, että Trumpin tavoitteena on puhdistaa hallintonsa liian "valveutuneista", näkemyksensä mukaan vääräoppisista aloitteista (ks. Elina Vääntönen 2025).

LAWPOL-tiimi ryhtyy leikkiin

Lista ja sen myötä herännyt yhteiskunnallinen keskustelu innoitti LAWPOLin tutkijatiimin kokeilemaan, mitä Suomen kontekstissa tapahtuisi, jos lainvalmistelussa olisi jatkossa kiellettyä käyttää NYT:n listaamia sanoja. Kuinka moni hallituksen esitys muuttuisi, ja

miltä näyttäisivät valiokunta-asiakirjat tai viranomaisten lausunnot, jos kaikki listan sanat tulisi jälkikäteisesti niistä poistaa?

LAWPOLin työkaluilla on mahdollista visualisoida, kuinka monissa dokumenteissa valitut sanat esiintyvät, ja tarkastella trendejä: lisääntykö tai väheneekö tiettyjen sanojen esiintyminen valitulla ajanjaksolla? On kuitenkin syytä huomioida, että Lakitutkan visualisointi näyttää aineistosta löytyvien, hakukriteereitä vastaavien *dokumenttien* määrän, ei sanojen esiintymismäärää. Dokumenttimääriä tarkastelemalla saa kuitenkin kelpo kuvan siitä, yleistykö vai harvinaistuuko tiettyjen sanojen mainitseminen eri aineistoissa. Mikäli siirryttäisiin aivan dystooppiseen todellisuuteen, jossa tiettyjen sanojen käyttö Suomen lainvalmistelussa kielletäisiin suurelta yleisöltä salaa, tämä työkalu olisi erittäin kätevä. Sen avulla olisi mahdollista bongata, mikäli jonkun tietyn sanan käyttö loppuisi yhtäkkiä kokonaan.

Käytämme alla esimerkeissämme hallituksen esityksiä ja valiokunta-asiakirjoja kymmenen vuoden ajalta, vuoden 2015 alusta vuoden 2025 maaliskuun loppupuolelle [1](#). Tältä aikajänteeltä ne kaikki löytyvät Lakitutkasta.

Paljon puhetta eriarvoisuudesta?

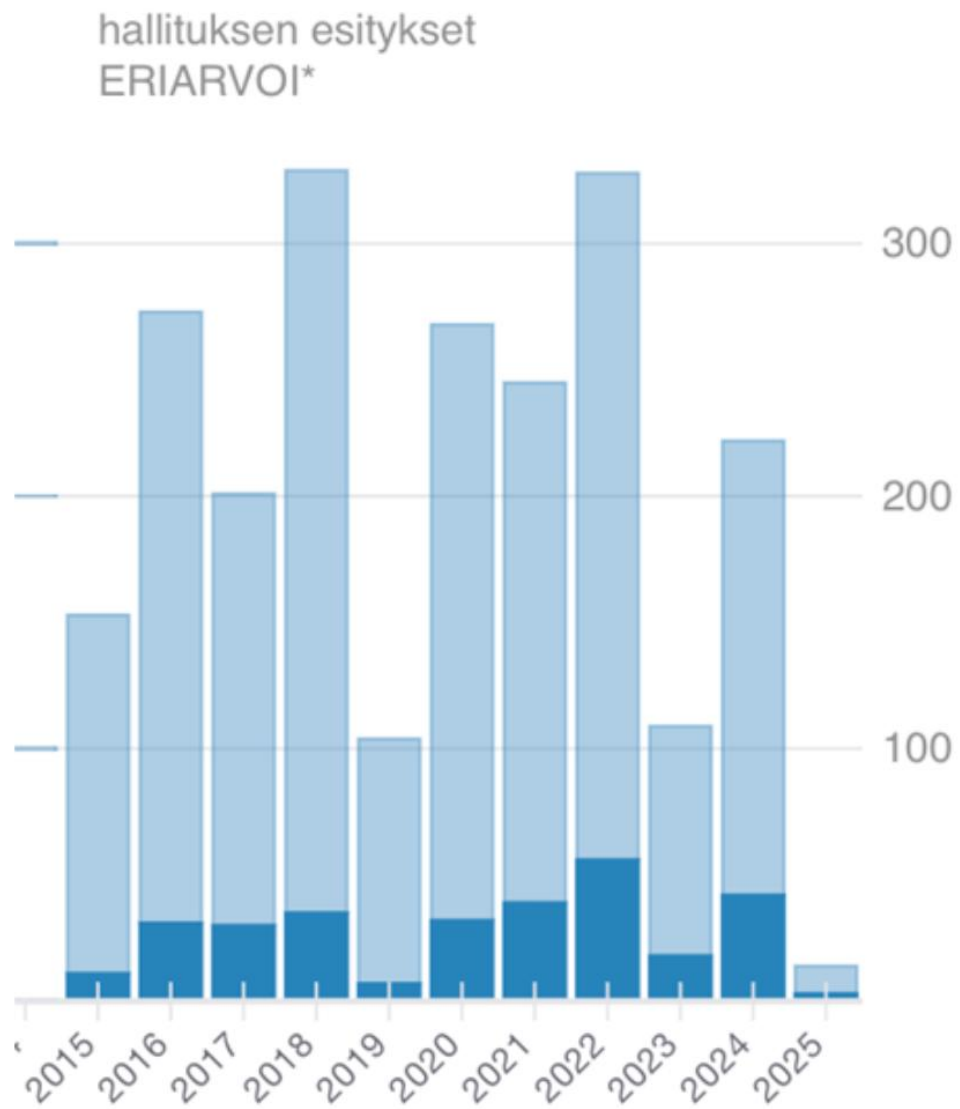
Katsomme tarkemmin sanoja eriarvoisuus ja tasa-arvo. Tarkastelemme ensin, mitä tapahtuisi, mikäli sana eriarvoisuus (*inequality*) eri muodoissaan (hakusana: eriarvoi*) pitäisi poistaa hallituksen esityksistä ja valiokunta-asiakirjoista viimeisen kymmenen vuoden ajalta.

Eriarvoi*-termin (ks. Kuvio 1) poistamisen vaikutukset ulottuisivat 304 hallituksen esitykseen. Suurin vaikutus kohdistuisi vuoteen 2022, jolloin 56:tä hallituksen esitystä (17,1 %) pitäisi muuttaa.

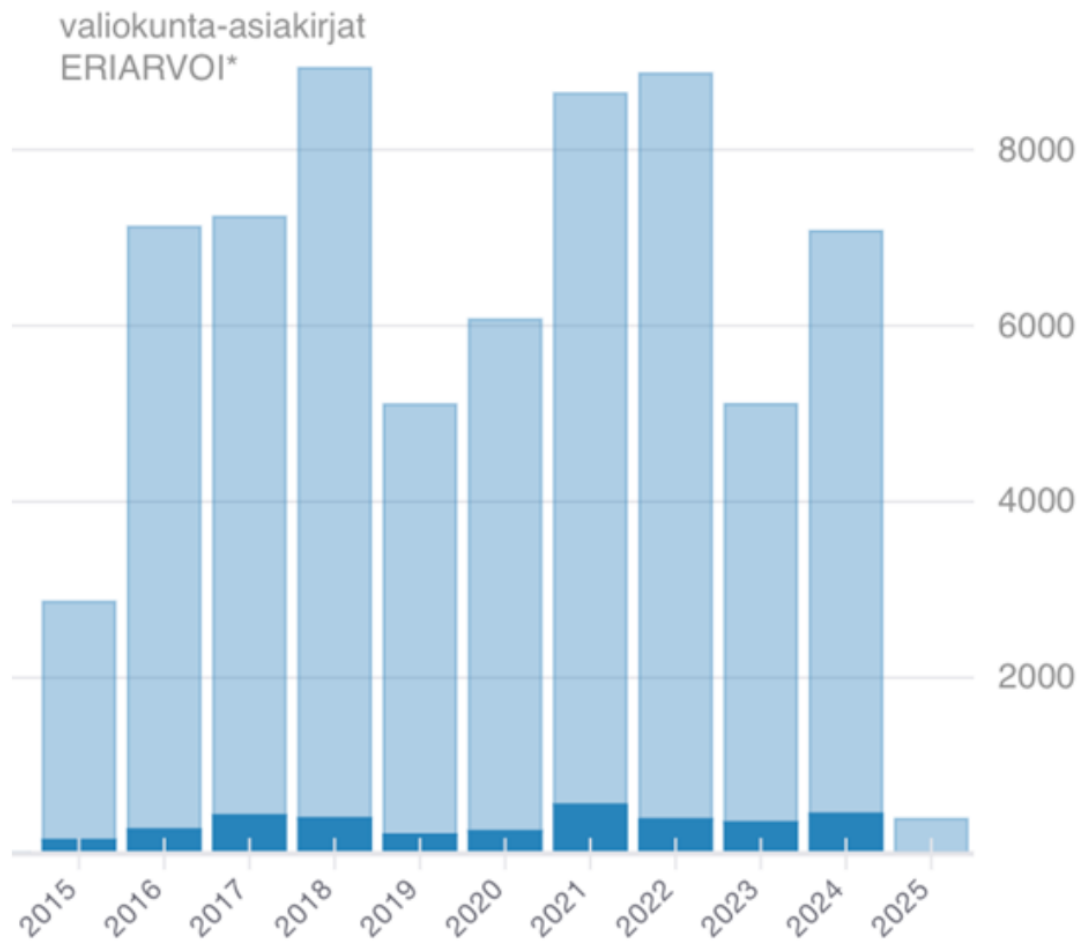
Suhteellisesti arvioituna kuitenkin suurin muutos tapahtuisi vuonna 2024, jolloin 18,9 % hallituksen esityksistä vaatisi muutoksia (42 kpl), mikäli katsotaan ainoastaan kokonaisia vuosia. Kuluvana vuonna maaliskuun loppupuolelle asti annetuista hallituksen esityksistä kuitenkin peräti 23,5 % muuttuisi (4/17). Koska vuosi on vielä kesken, suhteellinen osuus voi tietenkin vuoden edetessä muuttua paljonkin.

Valiokunta-asiakirjoja syntyy lainvalmistelussa huomattavasti enemmän, minkä takia on loogista, että myös eriarvoisuudesta puhutaan niissä määrällisesti enemmän: 3506 asiakirjassa valitulla aikavälillä (ks. Kuvio 2). Vuonna 2021 puhetta oli eniten, ja eriarvoi* mainittiin tuolloin 551 valiokunta-asiakirjassa.

Suhteellinen osuus kuitenkin jää melko vaatimattomaksi, ja on aikavälillä korkeimmillaan vuonna 2023, jolloin se ylsi 6,9 prosenttiin kaikista valiokunta-asiakirjoista. Pienimmillään suhteellinen osuus on sen sijaan ollut kuluvana vuonna: eriarvoi* on mainittu maaliskuun loppupuolelle mennessä ainoastaan 3,3 prosentissa valiokunta-asiakirjoja (19/574). Mahtaakohan trendi olla kääntymässä laskevaksi?

• Kuvio 1: Kuvassa tummansinisellä näkyvät ne hallituksen esitykset, jotka sisältävät hakusanan eriarvoit*, ja vaaleansinisellä kaikki hallituksen esitykset.

- *Kuvio 2. Kuvassa tummansinisellä näkyvät ne valiokunta-asiakirjat, jotka sisältävät hakusanan eriarvoi*, ja vaaleansinisellä kaikki valiokunta-asiakirjat.*

Olisiko sinulla hetki aikaa puhua tasa-arvosta?

Jos taas tasa-arvosta (*equality*) (ks. Kuvio 3) ei saisi puhua, vaikutukset ulottuisivat 598:een hallituksen esitykseen vuosien 2015 ja 2025 välillä. Vuonna 2022 vaikutus olisi

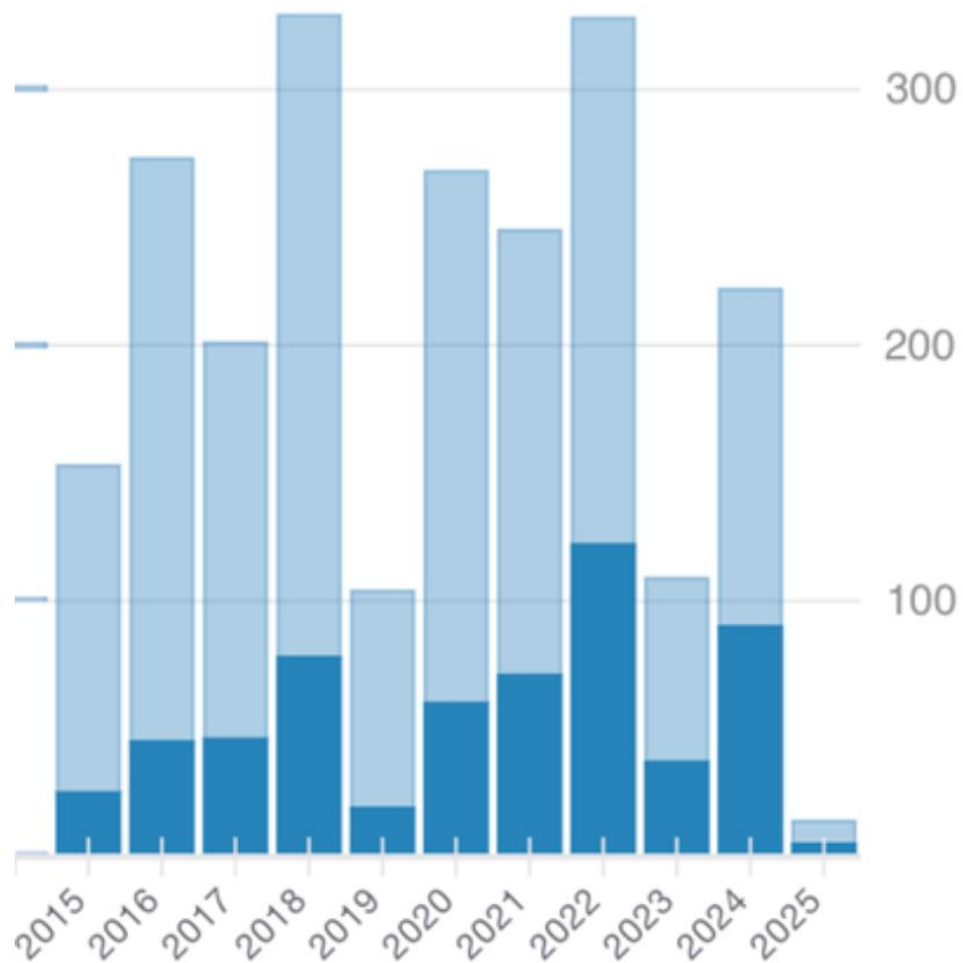
suurin: 122 esitystä pitäisi muuttaa, mikä tarkoittaa 37,2 % kaikista sen vuoden hallituksen esityksistä. Määrät mukailevat kauniisti hallituskausia: hallituskausien viimeisinä vuosina eriarvoisuus nousee vahvimmin esille (2018 ja 2022).

Mikäli tällä hallituskaudella hallituksen esitykset noudattavat samaa linjaa, odotettavissa on tasa-arvopuheen nouseminen entistä suuremmin esille tämän ja seuraavan vuoden aikana. Tämän vuoden tammi-maaliskuussa tasa-arvopuheen kiellon vaikutus kohdistuisikin peräti 35,3 prosenttiin annetuista esityksistä (6/17).

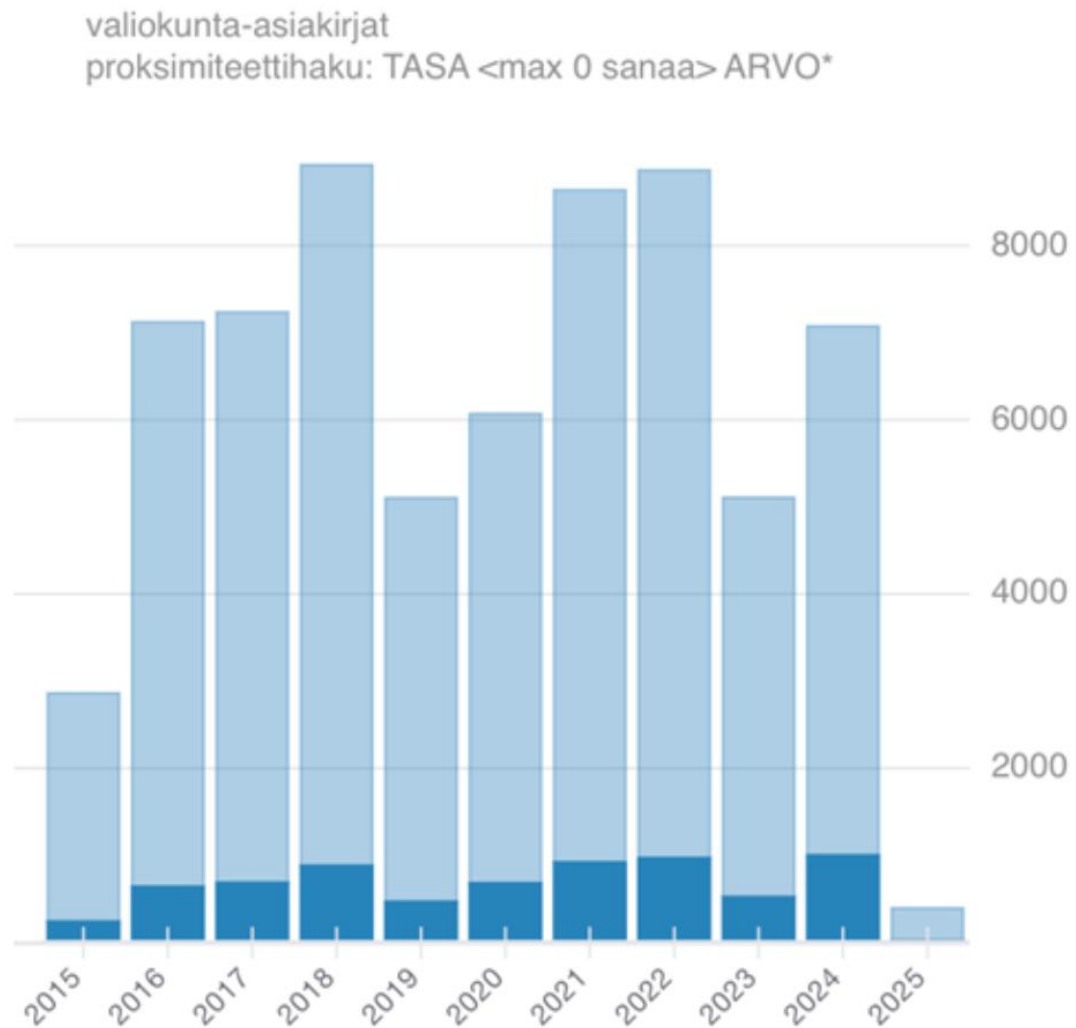
Tasa-arvopuheen poistaminen muuttaisi 7041 valiokunta-asiakirjaa (ks. Kuvio 4). Vuonna 2024 muutoksia kokisi 1001 valiokunta-asiakirjaa, joka on myös suhteellisesti eniten: 14,1 % kaikista sen vuoden valiokunta-asiakirjoista.

Trendi vaikuttaisi olevan kasvava, ja vuodesta 2015, jolloin tasa-arvo mainittiin 241 asiakirjassa (8,4 %), on tasa-arvosta puhuminen lähes kaksinkertaistunut vuoteen 2024 mennessä – joskin vuositasoinen vaihtelu on suurta, ja jälleen aihe korostuu hallituskausien viimeisenä vuonna. Tänä vuonna tasa-arvo* on kuitenkin noussut esiin vain 7,5 prosentissa valiokunta-asiakirjoista (43/574).

hallituksen esitykset
proksimiteettihaku: TASA <max 0 sanaa> ARVO*

- *Kuvio 3. Kuvassa tummansinisellä näkyvät ne hallituksen esitykset, jotka sisältävät sanat "tasa" ja "arvo" siten, ettei niiden väliin jää sanoja, ja vaaleansinisellä kaikki hallituksen esitykset.*

- *Kuvio 4. Kuvassa tummansinisellä näkyvät ne valiokunta-asiakirjat, jotka sisältävät sanat "tasa" ja "arvo" siten, ettei niiden väliin jää sanoja, ja vaalensinisellä kaikki valiokunta-asiakirjat.*

Mitä ~~tasa-arvo~~valtuutettu lausuisi?

Seuraavaksi siirrymme katsomaan esimerkkiä yksittäisen dokumentin sisällöstä, mikäli siitä poistettaisiin listalla olleita sanoja. Lakitutkalla on siis pylväsdiagrammien teon lisäksi mahdollista tehdä vaikka mitä. Sillä saa esimerkiksi avattua kaikki sieltä löytyvät dokumentit, ja sofistikoituneella etsi-toiminnolla voi hakea haluamiaan sanoja dokumentin sisältä.

Ajatellen juuri katsomiamme sanoja, erityisen mielenkiintoiselta näyttävät tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaltuutettujen lausunnot. Mikäli kaikki NYT:n listalla esiintyvät sanat poistettaisiin, esimerkiksi tasa-arvovaltuutetun lausunto hallituksen esitykseen HE 13/2025 jäisi sisällöltään melkoisen epäselväksi. Alla olevasta kuvasta (kuvio 5), jossa näkyy osa lausunnosta (TAS/414/2024), on listalta löytyvät sanat merkitty punaisella ja vedetty yli. Siitä näkyy, miten esimerkiksi tasa-arvovaltuutettu ei voisi kirjoittaa naisten ja miesten palkkaeroista, vaan vain miesten palkkaeroista tai palkkaeroista ylipäänsä.

Tasa-arvovaltuutetun toimisto
Lausunto 30.08.2024 TAS/414/2024
Asia: VN/25102/2023

Hallituksen esitysluonnos eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Työnantajan on siis laadittava vähintään joka toinen vuosi erityisesti palkkausta ja muita palvelussuhteen ehtoja koskeva ~~tasa-arvo~~suunnitelma, jonka mukaisesti toteutetaan ~~tasa-arvo~~ edistävät toimet. ~~Tasa-arvo~~laissa on määritelty ~~tasa-arvo~~suunnitelman vähimmäissisältö. ~~Tasa-arvo~~suunnitelmien tulee sisältää ensinnäkin selvitys työpaikan ~~tasa-arvo~~tilanteesta ja sen osana erittely ~~naisten~~ ja miesten sijoittumisesta eri tehtäviin sekä kartoitus ~~naisten~~ ja miesten tehtävien luokituksesta, palkoista ja palkkaeroista (eli palkkakartoitus). Suunnitelman on sisällettävä myös käynnistettäväksi tai toteutettaviksi suunnitellut tarpeelliset toimenpiteet ~~tasa-arvon~~ edistämiseksi ja palkkauksellisen ~~tasa-arvon~~ saavuttamiseksi sekä arvio ~~tasa-arvo~~suunnitelmaan sisältyneiden aikaisempien toimenpiteiden toteuttamisesta ja niiden tuloksista. Velvoite ennaltaehkäistä ~~sukupuoli-identiteettiin~~ tai ~~sukupuolen~~ ilmaisuun perustuvaa ~~syrijintää~~ tulee ottaa huomioon suunnitelmaa valmisteltaessa ja ~~tasa-arvo~~ edistävästä toimenpiteistä päätettäessä ~~tasa-arvo~~lain 6 c §:n mukaisesti.

Näiden esimerkkien valossa näyttäisi siltä, että ainakaan tasa-arvosta tai eriarvoisuudesta puhumista ei olisi meillä asetettu salaisilla asetuksilla kielletyiksi lainvalmistelussa. Huh! Samaan aikaan näyttää kuitenkin siltä, että valiokunta-asiakirjoissa näistä aiheista on tämän vuoden aikana puhuttu aiempaa vähemmän.

Muiden sanalistan sanojen osalta Lakitutka – myöhemmin keväällä sen rinnalle julkaistavan Digityöpöydän kanssa – tarjoaa jokaiselle kiinnostuneelle mahdollisuuden tutkia, kuinka monissa poliittisissa dokumenteissa ja lainvalmistelumateriaaleissa listan sanat nousevat esille. Nostamme myös muita sanoja esille somessamme kevään aikana, joten otathan meidät seurantaan!

Kirjoittajat

Emma Holkeri, Nea Lepinkäinen, Hanna Sopanen ja Anne Alvesalo-Kuusi

Jälkikirjoitus

Yrityksemme käyttää tekoälyä avuksi sanalistan sanojen suomenkielisten vastineiden, niiden taivutusmuotojen ja synonyymien yliviivaamiseen hallituksen esityksestä (HE 212/2024 vp) kuormitti Chat-GPT:tä niin paljon, että se vastasi tutkija Nealle näin:

"Näyttää siltä, että synonyymien ja taivutusmuotojen käsittely kulutti liikaa muistia. Kokeilen tehokkaampaa tapaa yliviivata sanat ilman raskasta kielenkäsittelymallia. Hetki vain!

"It seems like I can't do more advanced data analysis right now. Please try again later. Jos haluat, voin antaa ohjeet, kuinka voit itse tehdä taivutusmuotojen ja synonyymien yliviivaamisen esimerkiksi Pythonilla tai PDF-muokkaustyökaluilla."

Loppuviitteet

1. Luvut on haettu tarkasteltujen sanojen osalta 26.3.2025.

Vuosina 2015-2024:
Hallituksen esityksiä: 2232 kpl
Valiokunta-asiakirjoja: 67099 kpl

Tänä vuonna (2025) annettuja hallituksen esityksiä:
26.3.2025: 17 kpl
2.4.2025: 20 kpl

Vuoden 2025 valiokunta-asiakirjoja:
26.3.2025: 574 kpl
2.4.2025: 801 kpl

Etenkin vk-asiakirjojen määrä kasvaa valtavaa vauhtia.

Lähteet

TAS/414/2024. Tasa-arvovaltuutetun toimisto: Hallituksen esitysluonnos eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi (TAS/414/2024, annettu 30.8.2024), saatavilla: <https://lakitutka.fi/asiakirjat/lausuntokierros-asiakirjat/187132>

Väntönen, Elina (2025, 13.3) Suomi, vältä meidän virheemme. *Helsingin Sanomat*. Saatavilla: <https://www.hs.fi/kirjeenvaihtajat/art-2000011084517.html>

Yourish, K., Daniel, A., Datar, S., White, I., & Gamio, L. (2025, 7.3). These Words Are Disappearing in the New Trump Administration. *The New York Times*.

Saatavilla: <https://www.nytimes.com/interactive/2025/03/07/us/trump-federal-agencies-websites-words-dei.html>